

МИ НЕ НАДТО БАГАТО НАВЧИЛИСЯ З ІСТОРІЇ

Виступ Оксани Забужко на пленарній сесії Європарламенту

Шановний президенте, шановні члени, дорогі друзі,

Я надзвичайно вдячна за це запрошення та за цю унікальну можливість виступити тут у День прав жінок у, мабуть, найтемніший час в Європі з 1939 року.

Більшу частину своєї літературної кар'єри я говорила для жінок і від імені жінок. У своїх працях я прагнула озвучити досвіди жінок, які зазнали насильства, тих живих і мертвих, чий почуття, ідеї чи досягнення були ігноровані, знецінені або просто забуті. Я виступала за право жінок бути вільними від дискримінації та гендерної нерівності, за їхнє право жити відповідно до власних бажань і вподобань. Однак це вперше, коли мені доводиться відстоювати право жінки на саме життя.

Українці – сильна нація. Здається, це здивувало багатьох на Заході. Але якби це було не так, ми б не пережили сталінський геноцид, жahlвий штучно створений голод 1933 року, який досі не визнається більшістю представлених тут країн.

А також ми – нація сильних жінок. Разом із рештою світу я не можу не захоплюватися, зі сльозами на очах, моїми співвітчизницями, які зараз воюють поруч із нашими чоловіками. Вони вступили в армію та у війська цивільної територіальної оборони. Вони керують розподілом постачання до наших міст в облозі, дежк з котрих, як-от Маріуполь, зараз опинилися на межі гуманітарної катастрофи.

Вони народжують у бомбосховищах з підтримкою та під контролем лікарів онлайн. Українські лікарі тим часом створили сторінки у Facebook з інструкціями, як жінкам на 37-му тижні вагітності безпечно народжувати дітей у бомбосховищах. Образ, який мені здається майже біблійним, – коли тисячі Марій, вітаючи від царя Ірода, ховаються зі своїми новонародженими в підвалах, станціях метро та інших стаенках.

Так, ми – сильні та вдячні за вашу підтримку та ваше захоплення. Проблема в тому, що бомби Путіна не будуть зупинені силою нашого духу. А діти, народжені в бомбосховищах, помірають від сепсису, викликаного пилом, що осипається на них під час атак – стаенка Марії була значно гігієнічнішою.

З 24 лютого, коли Росія розпочала своє вторгнення, що задумувалось як бліцкриг, який був зірваний лютою рішучістю наших військових і мобілізованих цивільних, відтоді було підтверджено одне з непохитних правил історії: у будь-якій «гарячій» війні жінки стають найбільш вразливими мішенями – хоча б тому, що саме жінки залишаються піклуватися про тих, хто цього потребує, про дітей та літніх людей.

І саме цим живим щитом зараз користується Володимир Путін, щоб зламати героїчний опір України. Не змігши взяти Київ, Путін почав обстрілювати житлові квартали, зокрема початкові школи, дитячі садки та лікарні.

Дозвольте мені наголосити на цьому: кожна мить вагань з боку західних політиків і тих, хто ухвалює рішення в НАТО щодо того, чи надавати Україні протиповітряну зброю, не кажучи про безпольотну зону, кожна перерва на каву під час ваших дискусій про те, як втрутитися, не провокуючи Путіна піти далі, коштує комусь життя. Найімовірніше, цивільному – жінці чи дитині.

Зрештою, Путін сказав про це досить відверто ще 17 квітня 2014 року – в першому акті нинішньої трагедії, яку він назвав спецоперацією «російська весна», що призвела до анексії Криму та створення двох контрольованих Росією військових зон на Донбасі, але яка від самого початку мала на меті досягти значно більше.

Того дня вісім років тому він відкрито заявив, що російські війська на Донбасі стоять проти української армії за спинами українських жінок і дітей. Цитую буквально: не перед ними, а позаду, провокуючи українську армію стріляти в живий щит. Типова терористична тактика. Тоді він був настільки впевнений у своїй перевазі, настільки впевнений, що його ніхто не посміє зупинити, що навіть не намагався збрехати через презирство до своєї аудиторії. Хіба не дивно, пані та панове, що ніхто – крім України, мабуть – не сприйняв тоді його слів всерйоз.

У травні 2014 року – після того, як російські солдати на Донбасі вже почали розтинати людям животи та стріляти в підлітків за те, що вони несли жовто-блакитні прапори, – я виступала у Берліні на Європейському форумі письменників. І коли у своїй промові я порівняла Путіна з Гітлером і Сталіним, модератор був настільки шокований, що мені вимкнули мікрофон, а в публікації порівняння зацензували.

Минуло вісім років. Так багато людських життів можна було б урятувати, якби ЄС і США вісім років тому усвідомили факт, що новий Гітлер готовий продовжити з того місця, де зупинився попередній. Якби нинішній пакет санкцій був застосований до Росії ще тоді, одразу після анексії Криму, якби зло назвали злом і чинили йому опір, а не ігнорували та заспокоювали, ми не були б там, де ми зараз.

Я знаю, що мої «якби» звучать ніби літанії, які пропонували письменники та інтелектуали, що пережили Другу світову, після закінчення війни. Але для мене це також ознака того, що ми – і під «ми» я маю на увазі всю західну цивілізацію, до якої належить і Україна з її тисячолітньою історією – що ми не надто багато навчилися з історії.

Путін свідомо наслідує Гітлера. Він навіть використовує саму мову Гітлера, посилаючись на «остаточне вирішення українського питання» і ледве приховуючи цитати з промови Гітлера в Рейхстазі 1 вересня 1939 року: «Я не буду воювати проти жінок і дітей. Я наказав своїм Повітряним силам обмежитися нападами на військові об'єкти». Це з 1939 року, а не з 2022 року.

Так, пані та панове, це оголошення війни. Володимир Путін зробице своєю хитрою збоченою мовою КГБ. Але я тут, щоб сказати вам як письменниця, яка знає щось про мову та про те, як легко можна зловживати її силою, що це вже – світова війна, а не «конфлікт в Україні», як це досі описують у багатьох західних медіа. І коли Путін проголошує свої амбіції, його краще сприймати дослівно.

Він уже виставив претензії на колишній радянський блок – це те, що він насправді має на увазі, вимагаючи від НАТО відступити зі Східної Європи. І він не зупиниться, якщо його не зупинить міжнародний фронт усіх тих країн, які все ще вірять, що свобода та людська солідарність коштують більше, ніж газ і нафта.

Пані та панове, ви всі бачили відео, як українські мирні жителі, чоловіки та жінки, голими руками та гучною лайкою зупиняють російські танки. Ось у чому секрет нашого героїзму. Ми не боїмося Росії. З-поміж усіх націй Європи ми знаємо: те, що Путін десятиліттями продавав Заходу як правдиву історію, включаючи його ядерний шантаж, є не що інше, як зв'язка брехні, ілюзії та блефу.

Ми знаємо це, бо маємо свою частку в останніх трьохстах роках російської імперської величі – й аж ніяк не незначну. Тому з усіх народів саме Україна опинилася на передовій цієї війни. Без нас не може бути ні російської імперії, ні імперії зла – це, пані та панове, був, зрештою, добрий термін.

Спочатку була Австрія, потім Чехословаччина, потім Польща, потім Європа. Спочатку була Грузія, потім Білорусь, потім Україна, потім Європа.

Поки я це писала, моя племінниця з двома своїми дітьми, восьмирічною та восьмимісячною, їхали з Києва на Західну Україну на швидкості 200 кілометрів за 10 годин. Жінки України масово втікають від російських бомб, які загрожують їхнім домівкам, водночас українські чоловіки залишаються воювати доти, доки буде потрібно, щоб звільнити Європу від примари нового тоталітаризму.

Усі вони знають свою роботу – і чоловіки, і жінки. Будь ласка, не бійтеся захищати небо над ними.

Вівторок, 8 березня 2022 р.

Страсбург